

Samenwerken

1. Introductie

De laatste jaren kan men steeds meer vormen van samenwerkend leren tegenkomen in het onderwijs. Daarbij gaat het om termen als maatjes leren en coöperatief leren. Van het samenwerkend leren is gebleken dat het niet alleen een bijdrage kan leveren aan de sociaal-emotionele ontwikkeling, maar ook aan de cognitieve ontwikkeling. Uit onderzoek is bijvoorbeeld gebleken dat veel kinderen meer leren van het samen nakijken en bespreken van een dictee dan van de correctie door de leerkracht. Nog wat breder gesteld en over de wat langere termijn bekeken kan men ook stellen dat samenwerken belangrijk is, omdat kinderen in de toekomst ook met anderen moet kunnen samenwerken. Voldoende redenen om een orthobeeld te wijden aan kinderen die moeite met het samenwerken hebben.

2. Omschrijving

Bij het samenwerken gaat het om het in 2-/3-/4-tallen uitvoeren van werkopdrachten waarbij de deelnemers niet alleen gericht zijn op hun eigen rol, maar ook leren om anderen de ruimte en inbreng te geven.

De basiskennmerken van het samenwerken zijn:

- Kinderen moeten weten dat ze het leerdoel alleen optimaal kunnen bereiken door samen te werken. Ze moeten beseffen dat het samen aan de taak werken een meerwaarde heeft. Ze moeten inzien dat ze zelf een inzet en betrokkenheid moeten tonen, maar er ook voor zorgen dan anderen een deelname en inbreng kunnen hebben. Ze moeten ook inzien dat ze van anderen kunnen leren. Het motto is: twee weten/kunnen meer dan één!
- Belangrijk is dat men weet wat het einddoel moet zijn en hoe de taakverdeling moet zijn. Bij dat laatste is het belangrijk dat rekening gehouden wordt met de kenmerken van de groepsleden.
- Kinderen moeten beseffen dat ze recht hebben op een eigen inbreng en dat ze dus voor zichzelf op moeten komen, ideeën in moeten brengen, etc.
- Achteraf dient er altijd een evaluatie plaats te vinden m.b.t. het proces en het eindresultaat.

Het is bekend dat samenwerkingsactiviteiten een gunstige invloed kunnen hebben op de affectieve ontwik-

keling van kinderen. Kinderen doen meer sociale ervaringen op en worden dus sociaal vaardiger, maar zijn ook positiever bij elkaar betrokken hetgeen een positief pedagogisch klimaat ten goede kan komen. Daarnaast hebben samenwerkingsactiviteiten een gunstig effect op het zelfbeeld van het kind.

Problemen bij het samenwerken zijn te zien in de vorm van:

- het gebrek aan durf om een inbreng te leveren;
- passief zijn en niet meedoen;
- onvoldoende rekening houden met anderen en ego-centrisch de leiding willen nemen. Dus niet kunnen geven en altijd de eigen zin willen doordrijven;
- niet naar anderen luisteren en dus met hun taaluitingen niet aansluiten bij wat anderen zeggen. Dus langs anderen hen praten;
- anderen uitlachten en belachelijk maken;
- gemakzuchtig doen en anderen het werk laten doen en jezelf drukken;
- onredelijk zijn over wat anderen doen of zeggen;
- het doel van de samenwerkingsopdracht uit het oog verliezen;
- onplezierig, onvriendelijk en onredelijk reageren op anderen;
- huilen als je je zin niet krijgt;

Diagnostische observatie- en vragenlijst

Samenwerken

Naam/groep:

Geboortedatum:/ingevuld op:/ingevuld door:

Voorstellen voor de kijkwijzer

Probeer in kaart te brengen met welke vorm van samenwerken het kind problemen heeft: elkaar helpen, assertief zijn, voor jezelf opkomen zonder anderen te kwetsen, toegeven, niet voor je beurt gaan, aardig zijn, om en om iets doen, afspraken maken, beslissingen nemen, afspraken nakomen, geduld hebben, zich aanpassen aan anderen, zich aan de regels houden, zich aan de opdracht houden, rustig blijven, op je plaats blijven, reageren op wat een ander doet, samen een ontwerp maken, samen een planning maken, reageren op contacten die een ander begint, kijken, naar wat een ander doet, zich inleven in een ander, anderen verhelderingsvragen stellen, werk verdelen, leiding geven, reageren op initiatieven die anderen nemen, overleggen, de ander een pluimpje geven, kritiek leveren op de ander, werk van anderen beoordelen, bij de opdracht blijven, samen problemen oplossen, anderen niet afleiden, hulp vragen, hulp bieden, doorwerken, samen evalueren, samen werk nakijken, overleg over materiaal hebben, etc.

Vragen

1. Ik-trek

1.1 Heeft het kind altijd al moeite gehad iets met anderen te doen?

1.2 Heeft het kind leerpoblemen?

2. Ik-verbaliteit

2.1 Heeft het kind problemen met de het taalbegrip en de taalexpressie?

3. Ik-zelfbeeld

3.1. Hoe is het zelfbeeld van het kind? Zie voor de bepaling bijlage 8.2 op blz. 370 en verder.

4. Ik-emotionaliteit

Heeft het kind bepaalde emotionele problemen?

5. Ik-socialiteit (zie ook de kijkwijzer)

5.1 Is het kind geaccepteerd in de groep en heeft het voldoende positieve sociale contacten?

5.2 Heeft het kind moeite met het inleven in anderen en is het sterk egocentrisch?

5.3 Wordt het kind gepest?

6. School

6.1 Hebt u op school een leergang waarin u de diverse aspecten van het samenwerken oefent?

7. Thuis

7.1 Is het kind enig kind?

Aanvullende gegevens:

Een extra diagnosetip

U kunt de specifieke diagnosemiddelen die bij dit orthobeeld horen gebruiken, maar u kunt ook de meer algemene diagnosemiddelen uit deze orthotheek hanteren. Zie daarvoor de opzet voor de gedragsdiagnose zoals weergegeven op pagina 21 t/m 40 en dan de diagnosemiddelen:

- diagnosezoekwijzer op pagina 22
- diagnosehulp 1 op pagina 29-33
- diagnosehulp 2 op pagina 34-36
- diagnosehulp 3 op pagina 37
- diagnosehulp 4 op pagina 38-40

- steeds bij de leerkracht komen klagen en klikken;
- agressief worden als je je zin niet krijgt;
- niet aan afspraken houden en je eigen gang gaan.

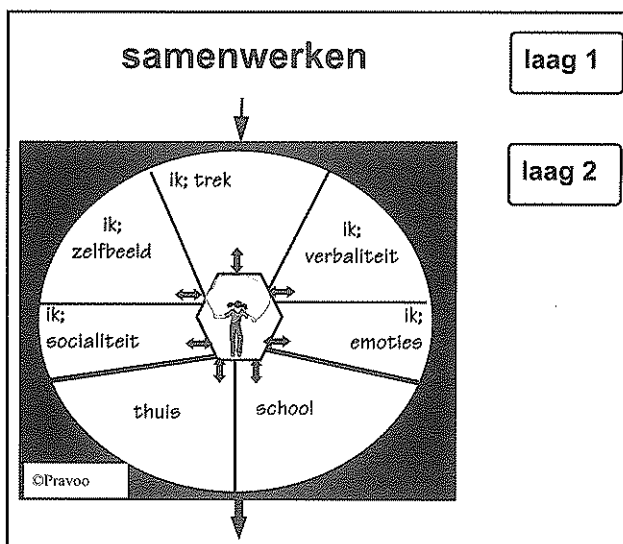
3. Diagnose

Maak voor de diagnose gebruik van de volgende twee diagnosemiddelen:

- de sociale diagnose zoals weergegeven op pagina 647;
- diagnostische observatie- en vragenlijst Samenwerken van pagina 684.

4. Verklaringen

Bij dit beeld gaat het om kinderen die moeite hebben samen te werken met anderen. Soms gaat het om kinderen die geen initiatief tonen om contacten te beginnen. Het kan ook gaan om kinderen die probleemgedrag vertonen tijdens het samenwerken. Soms zijn die problemen te verklaren vanuit een ik-trek die solistisch van aard is. Daarbij gaat het om kinderen die liever alleen werken. Het kan ook om een ik-trek gaan met kenmerken van egocentrisme en starheid. Daarnaast zijn er kinderen die een verkeerd zelfbeeld hebben of kinderen die denken dat niemand ze aardig vindt.

De samenwerkvaardigheden

1. elkaar netjes bij de naam noemen;
2. elkaar helpen;
3. assertief zijn, voor jezelf opkomen zonder anderen te kwetsen;
4. elkaar aankijken bij het praten;
5. een juiste luisterhouding zoals knikken, lachen en andere non-verbale reacties;
6. duidelijk en rustig praten;
7. elkaar ruimte en gelegenheid geven en niet onnodig bemoeien met anderen en de inbreng van anderen accepteren;
8. toegeven;
9. materialen met elkaar delen;
10. niet voor je beurt gaan;
11. aardig zijn;
12. om de beurt praten;
13. om en om iets doen;
14. afspraken maken;
15. beslissingen nemen;
16. afspraken nakomen;
17. goed doorwerken;
18. geduld hebben;
19. zich aanpassen aan anderen;
20. zich aan de regels houden;
21. zich aan de opdracht houden;
22. rustig blijven;
23. op je plaats blijven;
24. reageren op wat een ander doet;
25. samen een ontwerp maken;
26. Samen een planning maken;
27. reageren op contacten die een ander begint;
28. kijken, naar wat een ander doet;
29. zich inleven in een ander;
30. anderen verhelderingsvragen stellen;
31. werk verdelen;
32. leiding geven;
33. reageren op initiatieven die anderen nemen;
34. overleggen;
35. de ander een pluimpje geven;
36. kritiek leveren op de ander;
37. werk van anderen beoordelen;
38. bij de opdracht blijven;
39. samen problemen oplossen;
40. anderen niet afleiden;
41. hulp vragen;
42. hulp bieden;
43. doorwerken;
44. samen evalueren;
45. samen werk nakijken;
46. overleg over materiaal hebben;
47. anderen aan de afspraken houden;
48. verhelderingsvragen stellen;
49. een pluimpje geven;
50. anderen er actief bij betrekken;
51. anderen naar hun mening vragen;
52. aan kunnen geven wat er niet goed gaat/ging;
53. stemmen als er geen algehele overeenstemming te bereiken is;
54. als groepsleider de knoop doorhakken als de stemmen staken;
55. verslag maken van de samenwerking;
56. geven en nemen;
57. vragen of je de ander goed begrepen hebt;
58. accepteren van een verschil van mening;
59. accepteren dat jouw voorstel niet wordt uitgevoerd;
60. aanwijzingen geven, zelf voorstellen doen;
61. elkaar uit laten praten;
62. hulp vragen/ hulp bieden;
63. overleggen;
64. plannen/bijstellen/aanpassen/evalueren;
65. presenteren van het resultaat;
66. presenteren van de samenwerking.

De samenwerkingsproblemen kunnen verder te maken hebben met een gebrek om d.m.v. taal te communiceren. Daarnaast kan er sprake zijn van een tekort aan sociale vaardigheden of problemen op het gebied van de sociale attitude. Samenwerkingsproblemen kunnen te maken hebben met een gebrek aan sociale ervaringen thuis en op school. Daarnaast kunnen ernstige gedragsstoornissen zoals agressieproblemen (ODD), contactstoornissen (aan autisme verwante stoornissen) en ADHD het samenwerken bemoeilijken.

5. Begeleiding

Noteer de gekozen handelingsplaninhouden op het formulier van blz. 44.

5.1 Begeleiding; technieken

Bij de begeleiding van kinderen met problemen op het gebied van het samenwerken kunt u ook orthopedagogische technieken toepassen. Zie voor de opsomming pagina 49-118.

Bruikbaar voor deze kinderen is de basistechniek:

- 0-1 visualiseren op vanaf pagina 51; laat het kind op plaatjes zien welke aspecten van het samenwerken problematische verlopen.

Daarnaast zijn bruikbaar de volgende technieken:

- 3-3 de cognitieve gedragsverandering, pagina 80;
- 3-11 de directe begeleidingsperiode, pagina 100;
- 3-15 uitleggen/verhelderen, pagina 102;
- 3-19 herinneren, pagina 105;
- 3-32 lastbewustzijn, pagina 114.

5.2 Begeleiding; aanvullende mogelijkheden

De aanpak van kinderen die moeite hebben met het samenwerken kent twee niveaus, nl.:

- 5.2.1. de aanpak uitsluitend gericht op het aanleren van speciale samenwerkvaardigheden;
- 5.2.2 de totaalaanpak.

5.2.1. De aanpak uitsluitend gericht op het aanleren van speciale samenwerkvaardigheden

Bij deze aanpak gaat u als volgt te werk:

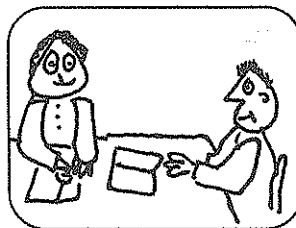
- Stap 1 bepaal de aan te pakken deelvaardigheden;
- Stap 2 maak een strip of laat een strip maken;
- Stap 3 oefen die vaardigheid.

Stap 1. Bepaal de aan te pakken deelvaardigheden

Kies uit de lijst van pagina 585 met de samenwerkvaardigheden drie samenwerkvaardigheden die bij het kind nog onvoldoende ontwikkeld zijn. Kies van die drie een eerste om aan te pakken.

Stap 2 maak een strip of laat een strip maken

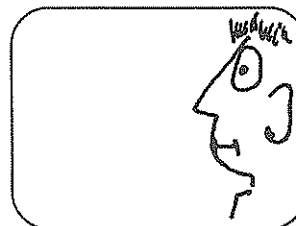
Maak een strip of een afbeelding van die doelstelling. Bijvoorbeeld:

Je werkt samen.

Iemand zegt iets.

Dan luister je naar dat kind en wacht je tot het is uitgesproken.

Stap 3 Oefen die vaardigheid

Nu is het de bedoeling om die vaardigheden te oefenen en aan te leren. Dat doet u door erbij te zijn als het kind met een ander kind aan het werken is. Mogelijk technieken zijn dan:

Strip bespreken

U neemt de strip en u vertelt dat het er om gaat dat het kind dat gaat leren.

Werk stil leggen en bespreken

Tijdens het werken legt u regelmatig het werk even stil en dan doet u voor hoe het kind die vaardigheid uit moet voeren.

U doet dan voor hoe je iemand kunt vragen wat precies de bedoeling is. U laat het kind zien hoe je zo'n vraag kunt stellen. Leer zo de gekozen vaardigheden aan.

Voorstellen doen

U kunt het werken ook gewoon door laten gaan en het kind tips geven of iets influisteren.

Bewust maken

U kunt het kind ook even uit het werk halen en het bewust maken van wat het doet. Daarbij kan het gaan om iets dat ongewenst is, maar ook om de juiste dingen die het kind doet.

Steunen

Geef het kind regelmatig een pluimpje als dat op zijn plaats is. Zie ook blz. 369.

Stimuleren

U kunt het kind ook stimuleren en aansporen om iets te doen, door te gaan, naar oplossingen te zoeken..

Naar anderen laten kijken

U kunt ook met het kind naar anderen kijken en het kind wijzen op hoe anderen samenwerken.

5.2.2 De totaalaanpak

In het voorafgaande ging het alleen om het verwerven van de samenwerkvaardigheden. Soms is er meer met een kind aan de hand dan gebrekkige sociale vaardigheden bij het werken. Er is dan een aanvullende begeleiding nodig.

Bekijk dan ook welke ander diagnose u uit deze nieuwe gedragsorthotheek nog zult moeten toevoegen en welke aanvullende begeleidingstechnieken en inhoud u aan het aanleren van de vaardigheden zult moeten aanvullen.

5.2.3 Kijk en beleef

Zie uit de serie *Kijk en beleef*, het deeltje: *Samenwerken*, uitgegeven bij kwintessens in Amersfoort.

5.2.4 Zo-vaak-als-maar-kan

Over het algemeen zal men binnen het onderwijs geen mogelijkheden hebben om de gehele samenwerkingsperiode bij het kind te blijven. Dat betekent dat u de 'zo-vaak-als-maar-kan-aanpak' hanteert, waarbij u ook regelmatig bij het kind weggaat en aandacht aan andere kinderen schenkt. De bovenstaande aanpak heeft echter voldoende effect als ze regelmatig wordt uitgevoerd. Dit betekent dat u niet de hele periode bij het kind hoeft te blijven, maar vaak even bij het kind komt en het dan gericht begeleidt.

5.2.5 Coöperatief leren/samenwerkend leren

Veel scholen zijn bezig met het invoeren van vormen van samenwerkend leren of coöperatief leren. Uit onderzoek is o.a. bekend dat kinderen meer leren van het samen nakijken van een dictee dan van de opmerkingen die de leerkracht bij een dictee plaatst. Het leereffect kan door het samenwerkend leren worden verbeterd, maar ook de sociaal-emotionele ontwikkeling wordt er door gestimuleerd. Je doet dan immers meer ervaringen op dan de ervaringen met elkaar voor en na schooltijd, in de pauze en bij het bewegingsonderwijs. Nu doen kinderen ook wel veel samen, maar bij het samenwerkend/coöperatief leren, zijn er ook bewuste doelen m.b.t. dat samenwerken. Het is dus meer dan de onbewuste vorm van samenwerken en samenleven die ook wel veel palatsvindt.

Het gaat bij het samenwerkend/coöperatief leren om het verwerven van samenwerkingsvaardigheden.

In dit orthobeeld gaat het over kinderen met problemen. U zou ook preventief kunnen werken door samenwerking als bewuste doelstelling in uw onderwijsbeleid op te nemen. Bekijk of die

invalshoek voor uw gehele school een ontwikkelingsonderwerp zou kunnen worden. Als u de woorden *coöperatief leren* en *samenwerkend leren* in google intikt, kunt u al van veel scholen zien dat ze daarmee bezig zijn.

Zie ook de beide boeken in hoofdstuk 7, *verder lezen*.

5.2.5 Enkele invalshoeken voor de leerkracht

Als de leerkracht de zo-vaak-als-maar-kan-aanpak hanteert dan let de leerkracht op de specifieke samenwerkingsvaardigheden, maar de leerkracht kan ook enkele meer algemene doelen in de gaten houden, nl.:

- de inbrengverantwoordelijkheid; hierbij gaat het er om dat kinderen het gevoel hebben dat ieders inbreng gewenst is en dat pas door een gezamenlijke inbreng de opdrachtuitvoering het beste tot zijn recht komt. Kinderen moeten weten dat ze elkaar nodig hebben. Vooral bij aspecten als taakverdeling en het gebruik maken van elkaars sterke punten speelt dat een grote rol. Zie ook de uitgangspunten voor onderwijs dat rekening houdt met de meervoudige intelligentie (blz. 437)
- de persoonlijke aanspreekbaarheid; hierbij gaat het om de vraag of je ook voldoende verantwoordelijkheidsgevoel hebt om de opdracht die je hebt gekregen naar eer en geweten en met volledige inzet uit te voeren. Zie ook het alibiseren op pagina 201 en verder.

5.2.6 Het belang van de evaluatie

Het effect van coöperatief leren en samenwerkend leren staat of valt met een goede evaluatie. Dat betekent dat u steeds na afloop van de werkperiode moet kijken naar het product. Is het geworden wat de bedoeling was? Daarnaast bekijkt u ook het proces dat geleid heeft tot dat product.

Algemene vragen zijn:

- hoe is het met het samenwerken gegaan?
- wat ging goed?
- wat ging niet goed?
- heeft iedereen zich aan de afspraken gehouden?
- wat zou een volgende keer anders moeten?
- hoe zou het anders moeten/kunnen?
- wat heb je van anderen geleerd?
- wat heb jezelf geleerd?

De specifieke evaluatiepunten hebben te maken met de specifieke deelvaardigheden die in die taak nagestreefd zijn.

6. Ouderadvisering

Besprek de vaardigheden die u het kind aanleert met de ouders zodat zij daar thuis ook aandacht aan kunnen besteden.

7. Verder lezen en websites

Zie: het orthobeeld sociale problemen op pagina 645. Zie ook:

- M. Förer, B. Kenter, S. Veenman, Coöperatief

leren in het basisonderwijs, CPS, Amersfoort, 2000.

- Kooten, Karen van, Limper, Myriam, Leren samenwerken; een doorgaande lijn, APS Utrecht.

8. Bijlagen

In deze bijlage gaat het om de volgende inhoud:

- Programma 1: programma voor het bevorderen van de samenwerking tussen kleuters;
- Programma 2: bevorderen van de samenwerking bij midden- en bovenbouw kinderen;
- Programma 3: Accepteren van elkaar.

8.1 Programma 1: Programma voor het bevorderen van de samenwerking tussen kleuters

Uit de ontwikkelingspsychologie is bekend dat vooral jonge kleuters egocentrisch zijn; u mag dus geen hoge eisen stellen aan de kwaliteit van de samenwerking tussen kleuters. Vooral als kleuters pas op school zijn, moeten ze wennen aan de schoolsituatie en aan de grote hoeveelheid groepsgenoten, met wie ze meer georganiseerd in contact zullen komen dan in de peuterspeelzaal.

Er kan echter een moment komen dat u constateert dat de samenwerking met anderen niet op gang komt. Dan is het nodig speciale gedragsbegeleiding te bieden. In het nu volgende worden een aantal mogelijkheden voor deze speciale begeleiding geboden.

Stap 1. Stel deelvaardigheden vast

Stel eerst vast aan welk deelaspect van het samenwerken u speciale aandacht wilt gaan schenken. Het kind zal hoogstwaarschijnlijk problemen hebben met meerdere aspecten van het samenwerken, maar doordat het niet mogelijk is binnen de klassensituatie in de vorm van een intensieve begeleiding alle problemen tegelijk aan te pakken, zult u vaak een keuze moeten maken. Kies dan uit de lijst van pagina 585.

Stap 2. Kies taken

Bepaal of u een taak moet kiezen waarbij het kind samen met een ander kind beslissingen moet nemen of een taak waarbij dat niet het geval is. Mogelijke samenwerkingstaken zijn:

- samen een klus uitvoeren;
- Samenwerkingstaken uit het boekje *Spelen zonder winnen* van Terry Orlick, uitgegeven bij Bert Bakker in Amsterdam;
- Samen werken met ontwikkelingsmaterialen als *Begrippentaal* van Rolf (Ochten), *Logikaarten* van Penta (Zeist) en *Moet je luisteren* van Educo (Veldhoven).
- Er zijn veel meer ontwikkelingsmaterialen waarmee kinderen samen iets moeten doen, maar dan gaat het om het samen spelen;
- Kinderen om en om iets laten bouwen. Twee kinderen mogen eerst bepalen wat ze willen gaan maken; daarna pakt de een een bouwsteen, dan de ander, dan weer de eerste, enzovoorts;

- Twee kinderen met logiblokken reeksen laten leggen als:

- De kinderen bedenken eerst een reeks en daarna leggen ze om en om. Het ene kind legt de driehoeken en het andere de cirkels;

- twee kinderen samen op een vel papier een tekening laten maken en ze eerst samen laten overleggen wat het onderwerp wordt;

- kinderen duo-werkjes laten doen met mozaïek. Op de tafel ligt een vierkantje. Het ene kind legt er iets bij en het andere kind moet dan diezelfde vorm erbij leggen:

- Daarna mag het andere kind er iets bij leggen en moet het eerste kind dat aan zijn kant ook naleggen. Geleidelijk aan ontstaan er twee dezelfde figuren:

- Twee kleuters samen een knutselwerkje laten maken en ze eerst laten bespreken en plannen wat het gaat worden, bijvoorbeeld een locomotief van doosjes;

Vooral Curriculum schoolrijpheid, deel 5: *Geheugenstraining*, uitgegeven bij Malmberg in Den Bosch, bevat een groot aantal samenwerkingstaken voor kleuters.

Stap 3. De directe begeleidingsperiode

Begeleid het kind volgens de aanpak van de directe begeleidingsperiode. Zie daarover blz. 100.

Dat betekent dat u zo vaak als u kunt bij het kind moet zijn om het tijdens de concrete samenwerkingsactiviteiten te begeleiden. Laat het kind met een ander kind werken en blijf daar enige tijd bij.

Vaak zult u niet de mogelijkheid hebben lang bij het kind te blijven. Maar gedurende de tijd dat u bij het kind kunt zijn, leert u het kind samen te werken zoals u het ook andere dingen aanleert.

Dit aanleren kan op de volgende manieren:

- Eerst aan het kind uitleggen waar het om gaat. Vertel het kind wat het nog moet leren. Leg dan een van de doelstellingen van de lijst van pagina 585 uit. Laat het kind dat ook nazeggen, opdat het weet waar het om gaat;
- Doe bepaalde gedragsvormen voor en laat het kind die nadoen. Laat ook dingen nazeggen als dat nodig is;
- Verbaliseer. Dat wil zeggen dat u tijdens het samenwerken voor het kind onder woorden brengt wat er gebeurt. Het kind hoort dan van u wat het aan het doen is;
- Laat het andere kind vertellen wat het van het gedrag van het kind vindt;
- Prijs het kind als het goed gaat;

- Leer het kind zich aan het begin van iedere taak af te vragen of er nog wat gepland moet worden;
- Beloon het kind als het goed is gegaan eventueel;
- Houd evaluatieve gesprekken over hoe het gegaan is;
- Probeer problemen te voorkomen door het kind steeds te herinneren aan hetgeen waaraan het moet denken of waarmee het rekening moet houden.

8.2 Programma 2

Bevorderen van de samenwerking bij midden- en bovenbouwkinderen

Stap 1

Stel eerst vast aan welk deelaspect van het samenwerken u speciale aandacht wilt gaan geven. Zie de lijst op pagina 585. Over het algemeen zal het zo zijn dat het kind problemen heeft met meerdere aspecten van het samenwerken. Kies om het voor u en het kind overzichtelijk te houden één aspect uit om mee te beginnen.

Stap 2

Noteer de doelstelling op een kaart, opdat het kind precies weet waaraan gewerkt gaat worden. Maak een werkverbeteringskaart. Dat is een kaart waarop staat waaraan gewerkt gaat worden, wat er gedaan gaat worden en of het samenwerken verbetert. Zie het voorbeeld op deze. Laat het kind dat ook nazeggen, zodat het hardop zegt waaraan gewerkt gaat worden.

werkverbeterings- kaart

1 wat moet ik nog leren?

te kijken naar wat anderen doen en niet alleen met mezelf bezig te zijn

2 hoe kan ik dat leren?

☐ voordat ik iets doe of zeg naar de anderen kijken: weet ik wat zij doen en wat ze willen?

☐ iedere keer voor ik ga samenwerken: de kaart lezen

☐ samen met de juf hieraan werken

3 dit is veranderd

☐
.....

Stap 3

Kies een taak waarbij het kind met een of meer kinderen moet samenwerken. Als het samenwerken erg problematisch is, is aan te bevelen de begeleiding te beginnen bij het samenwerken met één kind.

Kies dan een kind dat het het te begeleiden kind niet

Samenwerkkaart

opgelet			
wat			
wie	😊	😊	😊
	😊	😊	😊
hoe			
beslissing(en)			

Samenwerkkaart

opgelet niet zo gauw afkeuren wat anderen zeggen			
wat leesbegrip taak 18.4			
wie	① Martijn	② Jesica	③
	④ Tom	⑤	⑥
hoe voor je iets gaat zeggen eerst even denken aan 'opgelet'.			
beslissing(en)			

te moeilijk zal maken, maar zich ook niet laat wegduwen. Daarna kan het aantal kinderen waarmee moet worden samengewerkt vergroot worden. Bij het kiezen van taken kunt u gebruik maken van hetgeen in het kader van het gewone werk moet worden gedaan. Schenk ook aandacht aan de mate waarin er bij een taak beslissingen moeten worden genomen: er zijn taken die zuiver op het uitvoerende vlak liggen en taken waarbij ook allerlei beslissingen moeten worden genomen. Het laatste type taak vereist veel van de overlegvaardigheid van het kind. Stel vast of het kind zo'n taak aankan of dat het beter is te beginnen met klussen of eenvoudige taken zonder veel uitleg.

Stap 4

Werk met de Samenwerkkaart. Deze kaart is weergegeven op pagina 589. Vermenigvuldig deze kaart. Op deze Samenwerkkaart kan worden ingevuld wat het kind met een of meer anderen moet gaan doen, met wie het dat moet doen en hoe het dat moet doen. Eventuele beslissingen kunnen ook genoteerd worden. Leer het kind samen met het andere kind of de andere kinderen deze kaart in te vullen. Op de kaart kan ook worden genoteerd waar het kind extra op moet letten. In dat vak kunt u aanwijzingen/tips/stimulansen noteren die aansluiten bij de werkverbettingskaart.

Het kind wordt dan herinnerd aan de inhoud van de speciale gedragsbegeleiding die het van de leerkracht ontvangt.

Als het kind met een ander kind samenwerkt, probeert u de aanpak van de directe begeleiding uit te voeren. Zie daarover 3-11 op pagina 100. Hierbij gaat het erom zo vaak mogelijk bij het kind te zijn en het kind te leren samen te werken met anderen. Net zoals u het kind andere dingen leert, kunt u het kind ook dit leren door:

- voordoen en nadoen;
- verwoorden: u brengt onder woorden wat het kind

aan het doen is, opdat het kind meer zicht krijgt op zijn eigen functioneren;

- gesprekken: bespreek het samenwerken voor, wijs daarbij op het centrale thema waaraan het kind moet werken en bespreek het werk ook na;
- het kind van te voren te herinneren aan het centrale thema of aan bepaalde vaardigheden;
- het kind te stimuleren en aan te sporen;
- het kind te prijzen en te belonen;
- het kind aanwijzingen/tips te geven;
- werkgenoten te laten vertellen wat ze van het kind verwachten en ze het kind gedragsaanwijzingen te laten geven;
- bepaalde dingen uit te leggen.

8.3 Programma 3

Accepteren van elkaar

Voor het samenwerken is het belangrijk dat de deelnemers elkaar kennen en accepteren. Dat betekent dat het belangrijk is dat kinderen elkaar leren kennen. Zie daarvoor de systematische klasgenootbegeleiding op pagina 692. Daarnaast kunt u kennismakingsactiviteiten uitvoeren waarbij kinderen iets over zichzelf vertellen:

- wat vind je lekker om te eten en wat niet?
- heb je ook broertjes/zusjes?
- wat doe je graag na schooltijd?
- wat is je lievelingsspeelgoed?
- wat vind je het leukste jaargetijde?
- wat kun je goed?
- wat kun je niet zo goed?
- wat vind je een leuk tv-programma?
- etc.

Een voorbeeld:

Kinderen zitten in de kring en op uw teken gaan ze door het lokaal lopen. Op uw teken gaan de kinderen zitten en dan vertellen ze het kind dat naast hen zit wat ze in het weekend gedaan hebben.